

METODIČKI PRISTUP PREDIKATU U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI

DARIA GOSPODNETIĆ

Gimnazija Vladimira Nazora Zadar

gospodnetic.daria@gmail.com

UDK: 37.012:81'367

Stručni rad

Primljen: 4. 7. 2021.

Prihvaćen: 26. 11. 2021.

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se metodičkim pristupom predikatu. U uvodnom dijelu rada daje se kratki pregled sintakse i gramatičkoga ustrojstva rečenice, no naglasak je na osnovnim gramatičkim obilježjima predikata koji je temeljni rečni dio. Navode se predikatne kategorije, definiraju se glagolski i imenski predikat te predikatna rečenica. Središnji dio rada bavi se zastupljenošću navedenih sadržaja o predikatu u *Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovnu i srednju školu* te u osnovnoškolskim i srednjoškolskim udžbenicima. Uspoređuju se sadržaji *Kurikuluma* i udžbenika za 7. i 8. razred osnovne škole te 1. i 2. razred srednje škole odnosno gimnazije. Također, daje se kratki pregled sadržaja koji se obrađuju već od 3. razreda osnovne škole do 6. razreda osnovne škole, a ključni su za usvajanje obilježja predikata s obzirom na to da se odnose na glagol koji je nositelj predikata, morfološke kategorije te imenske riječi koje su ključne za razumijevanje strukture imenskoga predikata. Završni dio rada daje prijedlog metodičke obrade predikata u 1. razredu gimnazije. Predikat i vrste predikata potrebno je izvježbati na zanimljivom tekstu koji je zasićen radnjom, stoga se predlaže vic kao tekst lingvometodičkoga predloška, a s obzirom na to da su učenici većinu sadržaja obradili u osnovnoj školi, no ipak se predviđa sat obrade sadržaja, nastavnik se koristi analitičko-eksplikativnim sustavom, stoga heurističkim razgovorom usmjerava učenika da analitički otkriva gramatičke pojave i samostalno izvodi definicije i pravila.

KLJUČNE RIJEČI:

sintaksa, gramatičko ustrojstvo rečenice, predikat, vrste predikata, metodički pristup predikatu

Ističe se važnost usvajanja sadržaja o predikatu za razumijevanje gramatičkoga ustrojstva rečenice jer gramatička znanja o rečenici su temelj za razvoj komunikacijskih vještina općenito, ali i sadržaji potrebni za polaganje državnoga ispita iz Hrvatskoga jezika koji označava završetak srednjoškolskoga obrazovanja.

UVOD

Ovaj rad bavi se predikatom koji je temeljni rečenični dio. Zbog primarne usmjerenosti na gramatičko ustrojstvo rečenice odnosno predikat, u radu se sadržajnim i obavijesnim ustrojem neće baviti. U radu se obrađuju osnovna gramatička obilježja predikata na temelju kojih se ostvaruju ishodi *Kurikuluma nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* (2019) odnosno sadržaj o predikatu koji se obrađuje u nastavi uz metodički pristup predikatu i prijedloge aktivnosti odnosno metodičke obrade sadržaja o predikatu. Silić (1999.) navodi da ne komuniciramo gramatikom, nego komunikacijom, ali zahvaljujući gramatici. *Kurikulumom* se naglašava da usvajanje gramatike u školi treba omogućiti komunikacijske vještine na hrvatskom standardnom jeziku, a da bi se komunikacijska kompetencija stekla, potrebno je metodički pristupiti određivanju sadržaja poučavanja koji će omogućiti stjecanje znanja potrebnih za doseganje kompetencije (Kolar Billege, 2016: 108). Zadaća je nastave Hrvatskoga jezika približiti učenike standardnome hrvatskom jeziku. Standardni se hrvatski jezik oslanja na hrvatski jezik kao sustav, stoga učenike treba poučavati rečenici kao modelu (u okviru jezika kao sustava), a onda i ostvaraju toga modela (Kolar Billege, 2016: 109). Težak (1996) navodi da nema poznavanja jezika bez poznavanja rečenice, a sintaksa je važna za razvoj mišljenja i jezičnu naobrazbu. Nastava sintakse hrvatskoga jezika slijedila je uglavnom hrvatske gramatike koje su sintaksom obuhvaćale: rečenicu, rečenično ustrojstvo, vrste rečenica, službu i značenja vrsta riječi i njihovih oblika u rečenici, red i sročnost riječi u rečenici (Težak, 1996: 318). Predikat kao temeljni dio gramatičkog ustrojstva rečenice promatramo unutar sintakse. Barić, Lončarić, Malić, Pavešić, Peti, Zečević, Zninka (2005) definiraju sintaksu kao dio gramatike koji opisuje rečenično ustrojstvo i pravila o slaganju riječi u rečenice, stoga je riječ u sintaksi određena gramatičkim svojstvom da sama ili s drugim riječima tvori rečenicu. Silić i Pranjković (2004) ističu da je jedno od bitnih obilježja rečenice mogućnost njezina članjenja na dijelove koji su u međusobno određenim gramatičkim odnosima. Gramatičko ustrojstvo rečenice definiraju kao skup odnosa među dijelovima odnosno članovima rečeničnog ustrojstva. U objema gramatikama ističe se da su samostalni odnosno nezavisni ili primarni članovi gramatičkog ustrojstva predikat, subjekt, objekt i priložna oznaka, a nesamostalni, odnosno zavisni ili sekundarni članovi su atribut i apozicija. Rečenici kao sintaktičkoj jedinici središte je predikat (Bičanić, Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2013: 269). Svaki od članova rečeničnog ustrojstva ostvaruje izravan

ili neizravan odnos prema glavnomu dijelu rečeničnoga ustrojstva, odnosno predikatu (Silić i Pranjković, 2007: 284).

PREDIKAT I NJEGOVA ULOGA U REČENICI

Naziv predikat potječe iz latinskoga jezika (*predicatum*) i znači 'ono što se izriče o komu ili o čemu'. U starijem hrvatskom jezikoslovlju za taj rečenični član rabio se i naziv *prirok*, koji je doslovan prijevod latinskoga izraza (Silić i Pranjković, 2007: 285). Barić i sur. (2005) pojašnjavaju da u svakoj rečenici postoji riječ koja nije uvrštena ni po kojoj drugoj riječi nego se javlja neovisno o drugim riječima i samostalno. Predikat je dakle riječ u rečenici koja sama sebi otvara mjesto. Silić i Pranjković (2004) dodatno proširuju prethodnu tvrdnju navodeći da riječ koja dolazi za predikat bira izravno sam govornik ovisno o govornoj situaciji i o naravi obavijesti koja se želi prenijeti rečenicom, stoga predikat sadrži najviše podataka o drugim članovima rečeničnoga ustrojstva, primjerice po obliku predikata mogu se odrediti broj, osoba i padež subjektu, po glagolu u predikatu određujemo padež objektu, odnosno dopuni predikatu i predmetu radnje, a i priložna oznaka je dodatak predikatu te je o njemu ovisna jer se s njim nalazi u gramatičkom odnosu slaboga upravljanja. Navedeno samo dodatno potvrđuje pravilo da riječ s predikatnim kategorijama otvara mjesto ostalim riječima u rečenici, onima koje se po njoj u rečenicu uvrštavaju, odnosno kako navode Babić i Težak (2009) odlučnu ulogu u slaganju riječi u rečenicu ima predikat, kao rečenična jezgra. Predikatni skup čini predikat (P) sa svojim dopunama, objektom (O), priložnom oznakom (PO) i predikatnim proširkom (PP) (Hudeček i Mihaljević, 2017: 129). Predikatne kategorije su lice, vrijeme način te vid i prijelaznost. Prema Bariću i sur. (2005) gramatičke oznake predikatnih kategorija su prvo, drugo, treće lice, sadašnje, prošlo ili buduće vrijeme, indikativ, imperativ, kondicional ili optativ, svršeni ili nesvršeni vid te prijelaznost ili neprijelaznost glagola u funkciji predikata. Riječi s pomoću kojih se u rečenici izriče sintaktička kategorija predikata zovu se predikatne riječi. U rečenicama hrvatskoga jezika razlikuju se dvije vrste predikata: glagolski i imenski. Te se dvije vrste predikata ne razlikuju po predikatnim kategorijama lica, vremena, načina i vida, jer oba predikata te kategorije imaju, nego po jezičnim sredstvima kojima se izriču (Peti, 2004: 163). Barić i sur. (2005) navode da predikatna riječ može biti glagol u finitnom obliku koji sadrži predikatne kategorije i naziva se predikatnim glagolom, a predikat izrečen

glagolskom riječju zove se glagolski predikat. Silić i Pranjković (2004) navode ako u službi predikata dolazi oblik samoznačnoga glagola npr. *Krećemo odmah*, takav se predikat naziva jednostavnim glagolskim predikatom, no jednostavnima pripadaju i oni koji su izraženi složenim glagolskim oblicima npr. *Krenut ćemo odmah*, u kojima je pomoćni glagol nositelj gramatičkoga, a samoznačni glagol nositelj leksičkoga značenja. Također, bitno je naglasiti da je takav primjer predikata morfološki, oblikom složen, a sintaktički jednostavan. Imenski se predikat izriče pomoćnim glagolom biti u sva tri lica i oba broja i imenskom riječju koja ga dopunjuje svojim leksičkim značenjem. Pomoćni se glagol u toj funkciji zove spona ili kopula, a imenska riječ predikatno ime. Budući da nema svoga leksičkoga značenja, iako ima kategoriju lica i broja, spona sama ne može biti predikat, nego tek s predikatnim imenom izriče cjelinu imenskoga predikata. Takav predikat nalazimo u rečenicama tipa *Ja sam šeprtlja, Maja će biti dobra studentica* (Peti, 2004: 163). Silić i Pranjković (2004) objašnjavaju da imenski dio takvih predikata, ako pripada imenskim riječima, u pravilu se slaže sa subjektom u rodu, broju i padežu, što znači da dolazi u nominativu. Rjeđe se događa, da imenski dio ima i oblik instrumentala npr. *Bijaše učiteljem i Istri ili Ivan će biti zastupnikom u Saboru*. Također, definiraju višestrukosloženi predikat koji može biti i glagolski i imenski, primjerice složenomu glagolskom predikatu koji se sastoji od modalnoga ili faznoga glagola, npr. *Počeo je ozbiljno trenirati*, može se dodati još koji modalni ili fazni glagol, npr. *Odlučio je početi ozbiljno trenirati*. I imenskom predikatu, koji je uvijek složen npr. *Ivan je oprezan*, mogu se dodati modalni ili fazni glagoli, npr. *Ivan mora biti oprezan*. Imenski predikat važan je u razumijevanju predikatne rečenice. Predikatne su rečenice takva vrsta zavisnosloženih rečenica u kojima se zavisna rečenica u glavnu uvrštava na mjesto predikatnoga imena u njezinu gramatičkom ustrojstvu. Da bi se zavisna rečenica mogla uvrstiti na mjesto predikatnoga imena u glavnoj, i time postati predikatna, predikat glavne rečenice ne može biti glagolski, nego mora biti imenski, sastavljen od spona i predikatnoga imena, onoga na mjesto kojega se zavisna rečenica u glavnu uvrštava (Peti, 2004: 165). Bičanić i sur. (2013) pojašnjavaju da se rečenice u kojima nema predikata zovu neoglagoljene (Vatra!) iako bi logičnije bilo zvati ih bespredikatnim rečenicama. U rečenici vatra podrazumijeva se predikat *gori*, stoga prenosi potpunu obavijest. Neizbježno je istaknuti i ulogu predikata u razumijevanju i razlikovanju jednostavnih i složenih rečenica općenito. Prema sastavu rečenice se dijele na jednostavne i složene rečenice. Jednostavne rečenice imaju jedan predikat (*Imam novi kaput*), a složene rečenice više predikata (*Imam kaput koji je nov.*) (Hudeček

i Mihaljević, 2017: 142). Škiljan (1985) navodi da sintaksu zanima i red riječi u rečenici, a uloga predikata važna je i za shvaćanje reda riječi, stilski neobilježenog ili obilježenog reda riječi. Babić i Težak (2009) navode da se neutralnom izricanju misli riječi i rečenični dijelovi namještaju onako kako je u jeziku najobičnije: subjekt – predikat – objekt, atribut ispred imenice, posvojni genitiv iza nje. Kad se riječi namještaju kako je po gramatičkom redu najobičnije, takav se red zove običan ili neobilježen, neutralan. Kad je govorniku stalo da pojedine dijelove istakne, to ne bi postigao da je ta rečenica bila napisana uobičajenim poretkom S-P-O, stoga se riječi u rečenici namještaju da se njime posebno ističu pojedini rečenični dijelovi, a to znači drugačije od uobičajenog reda. Takav red zove se obrnut, govornički obilježen ili prigodni. Iz navedenog uviđamo kolika je gramatička odnosno sintaktička uloga predikata, no i koliko se nastavnih sadržaja predmeta Hrvatski jezik vezuje uz predikat ili temelji na samom predikatu.

ZASTUPLJENOST PREDIKATA U *KURIKULUMU ZA NASTAVNI PREDMET HRVATSKI JEZIK ZA OSNOVNE ŠKOLE I GIMNAZIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ* TE U OSNOVNOŠKOLSKIM I SREDNJOŠKOLSKIM UDŽBENICIMA

Babić i Težak (2009) pojašnjavaju važnost učenja gramatike i gramatičkih pravila i potrebu pridržavanja određenih normi jer standardni jezik bez toga ne postoji. Posebnost standardnog jezika je upravo u normiranosti u rječničkom blagu i gramatičkom ustrojstvu, a tek kad je normiran, sposoban je biti pouzdana veza među ljudima. Da bi se uklonili nesporazumi i nepotrebni napor u sporazumijevanju sa širom zajednicom, pojedinac se mora služiti pravilnim jezikom. Hudeček i Mihaljević (2017) navode da se standardni jezik upotrebljava u službenoj komunikaciji, a znanje se stječe izobrazbom. S obzirom na to da je jezik sustav uređen normom odnosno pravopisnim i gramatičkim pravilima te popisom riječi koji određuju što u standardni jezik ulazi, standardni jezik svi moraju učiti, a služenje njime zahtijeva napor. Nastavni predmet Hrvatski jezik dio je jezično-komunikacijskoga područja kurikuluma, a ovladavanje prvim jezikom omogućuje bolje razumijevanje, učenje i primjenu postojećih znanja i vještina u stranim jezicima (*Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*, 2019) Proučavajući *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* (2019) bitno je istaknuti sljedeće: između ostalog, svrha je učenja i

poučavanja nastavnoga predmeta Hrvatski jezik osposobljavanje učenika za točno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom te usvajanje znanja o jeziku kao sustavu. Učenici razvijaju stav o nužnosti uporabe hrvatskoga standardnog jezika i pravila kulturne komunikacije. Kurikulumom se potiče usvajanje znanja o jeziku kao sustavu, razvijanje jezičnih djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja te njihova ovladavanja. Predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija temelji se na učenju i poučavanju jezičnim znanjima te na ovladavanju jezikom kao sustavom s uporabnoga stajališta. Svijest o jeziku i znanje o jeziku u funkciji su razvoja i ovladavanja komunikacijskom jezičnom kompetencijom. Prema *Kurikulumu* (2019), sadržaji sintakse, koji uključuju i sadržaje o predikatu obrađuju se u četirima razredima, sedmom i osmom razredu osnovne škole te u prvom i drugom razredu gimnazije. U tablici su izdvojeni sadržaji o predikatu koji su predviđeni za usvajanje te doprinose ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda predmetnoga područja hrvatski jezik i komunikacija.

TABLICA 1. Predikat u Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije

razred u kojem se obrađuju sadržaji o predikatu	odgojno- obrazovni ishod koji uključuje sadržaje o predikatu	razrada ishoda koji uključuje sadržaje o predikatu	sadržaj o predikatu za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda
7. razred OŠ	OŠ HJ A.7.5. Učenik oblikuje tekst i primjenjuje znanja o sintaktičkom ustrojstvu rečenice na oglednim i čestim primjerima.	– objašnjava sintaktičko ustrojstvo rečenice na oglednim i čestim primjerima – objašnjava stilski neobilježeni i stilski obilježeni red riječi u rečenici na oglednim i čestim primjerima	sintaktičko ustrojstvo rečenice: predikat, subjekt, objekt (glagoli po predmetu radnje), priložne oznake, atribut, apozicija
8. razred OŠ	OŠ HJ A.8.5. Učenik oblikuje tekst i primjenjuje znanja o rečenicama po sastavu na oglednim i čestim primjerima.	– objašnjava složene rečenice s obzirom na broj predikata i s obzirom na vrstu sklopavanja surečenica – razlikuje vrste zavisnosloženih rečenica	rečenica po sastavu, nezavisnosložena rečenica, zavisnosložena rečenica: predikatna (vrste zavisnosloženih rečenica)

razred u kojem se obrađuju sadržaji o predikatu	odgojno- obrazovni ishod koji uključuje sadržaje o predikatu	razrada ishoda koji uključuje sadržaje o predikatu	sadržaj o predikatu za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda
1. razred SŠ	SŠ HJ A.1.5. Učenik analizira morfosintaktička obilježja riječi u rečenici i primjenjuje znanja pri oblikovanju teksta.	<ul style="list-style-type: none"> – raščlanjuje rečenicu na nezavisne i zavisne rečenične članove – određuje uloge i gramatičke veze među sastavnicama sintagme – opisuje sintaktičku službu i značenja promjenjivih i nepromjenjivih riječi u rečenici – objašnjava subjektno-predikatnu sročnost – primjenjuje morfosintaktička znanja o vrstama riječi pri oblikovanju teksta 	Usvajanje je morfosintaktičkih znanja na metajezičnoj razini u gimnazijama usmjereno razvoju komunikacijske jezične kompetencije i svijesti o hrvatskome jeziku.
2. razred SŠ	SŠ HJ A.2.5. Učenik analizira rečenice u tekstu i primjenjuje sintaktička znanja pri njegovu oblikovanju.	<ul style="list-style-type: none"> – analizira nezavisnosložene, zavisnosložene i višestruko složene rečenice – razlikuje neobilježeni, obilježeni i obvezatni red riječi 	Usvajanje je sintaktičkih znanja na metajezičnoj razini u gimnazijama usmjereno razvoju komunikacijske jezične kompetencije i svijesti o hrvatskome jeziku.

Izvor: *Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*

U sedmom razredu osnovne škole predviđeno je usvajanje sadržaja o sintaktičkom ustrojstvu rečenice te, prema razradi ishoda, uviđamo očekivanja od učenika da na primjerima mogu odrediti dijelove ustrojstva te na primjerima uočiti razliku stilski obilježenog i neobilježenog reda riječi. Proučavajući udžbenike za sedmi razred osnovne škole *Hrvatske jezične niti 7*, *Volim hrvatski 7* i *Hrvatski za 7* te sadržaje sintakse i predikata koji su u udžbenicima zastupljeni, možemo zaključiti da bi učenik trebao na razini teme i razini aktivnosti objasniti pojam rečenice, razlikovati vrstu riječi od službe riječi, razlikovati i određiva-

ti članove gramatičkoga ustrojstva, određivati obilježja glagola u službi predikata (osoba, broj, vrijeme i način), objasniti ulogu predikata u rečenici, objasniti neoglagoljene rečenice, razlikovati imenski i glagolski predikat, uočavati glagolski predikat složen od jednog ili više glagola i objasniti funkciju infinitiva unutar glagolskog predikata te objasniti strukturu imenskog predikata i razlikovati imenske riječi koje su kao dio predikata u nominativu. Također, u svim udžbenicima jednako su zastupljeni sadržaji o redu riječi u rečenici, odnosno o stilski obilježenom i neobilježenom redu riječi. Jedino se u udžbeniku *Hrvatski za 7* definira mogućnost imenske riječi u instrumentalu u primjeru *Bit će poduzetnik/poduzetnikom* što bi svakako trebalo naglasiti kao mogućnost prilikom obrade imenskoga predikata kako učenike ne bi zbunjivalo pravilo o imenskim riječima u nominativu prilikom određivanja (podcrtavanja) predikata u rečenici, no izostavljeni su sadržaji o neoglagoljenoj rečenici koje udžbenici *Hrvatske jezične niti 7* i *Volim hrvatski 7* obrađuju. U udžbeniku *Hrvatske jezične niti 7* naglašava se, uz sadržaje o predikatu, koja je uloga predikata u razlikovanju jednostavne i složene rečenice iako su rečenice po sastavu predviđene za osmi razred, a navedeni sadržaj se nalazi u udžbenicima za osmi razred *Hrvatski za 8* i *Volim hrvatski 8* uz sadržaje o jednostavnoj i složenoj rečenici. U osmom razredu osnovne škole usvajaju se rečenice po sastavu te se usvajaju obilježja predikatne rečenice uz ostale zavisnosložene vrste rečenica. Prema razradi ishoda učenik treba razlikovati složenu i jednostavnu rečenicu prema broju predikata te razlikovati vrste zavisnih rečenica među kojima i predikatnu rečenicu. Proučavajući udžbenik *Hrvatske jezične niti 8*, *Hrvatski za 8* i *Volim hrvatski 8*, uviđamo da učenik treba razlikovati jednostavne i složene rečenice prema broju predikata, razlikovati vrste nezavisnosloženih rečenica i zavisnosloženih rečenica među kojima i predikatnu zavisnu rečenicu. Udžbenik *Hrvatski za 8* predviđa ponavljanje sadržaja o imenskom predikatu radi boljeg uočavanja uvrštavanja predikatne rečenice na mjesto imenske riječi. U prvom razredu gimnazije proširuje se sadržaj usvojen u sedmom razredu osnovne škole. Iako je usvajanje sintaktičkih znanja na metajezičnoj razini u gimnazijama usmjereno razvoju komunikacijske jezične kompetencije i svijesti o hrvatskome jeziku, u razradi ishoda uočavamo da, uz primjenu znanja pri oblikovanju teksta, učenik treba razlikovati samostalne i nesamostalne članove te opisati sintaktičku službu i značenja promjenjivih i nepromjenjivih riječi u rečenici te objasniti subjektno-predikatnu sročnost što se proširuje sadržajima o vrstama sintagmi te sintagmatskim odnosima. Proučavajući udžbenike *Hrvatski jezik i književnost 1* i

Fon-Fon 1 uviđamo ponavljanje već obrađenih sadržaja sedmoga razreda. Nadopuna sadržaja usvojenih u osnovnoj školi jest u razlikovanju samostalnih i nesamostalnih članova gramatičkog ustrojstva te objašnjavanju novih pojmova u strukturi imenskog predikata – spona i predikatno ime. Novi sadržaji predviđeni za usvajanje su vrste sintagmi i sintagmatski odnosi te sročnost subjekta i predikata te kolebanja u sročnosti subjekta s predikatom u rodu i broju, no u udžbeniku *Hrvatski jezik i književnost 1* izostaju sadržaji o kolebanjima u sročnosti subjekta s predikatom u rodu i broju, a pojašnjava se samo pojam sročnosti subjekta i predikata. U drugom razredu gimnazije proširuje se sadržaj usvojen u osmom razredu osnovne škole, učenik analizira i razlikuje vrste nezavisnosloženih rečenica i zavisnosloženih rečenica, među kojima se podrazumijeva i predikatna rečenica što se proširuje sadržajima o višestruko složenoj rečenici. Također, proširuju se sadržaji o neobilježenom i obilježenom redu riječi koji su previđeni već u sedmom razredu osnovne škole te se proširuju sadržajima o obvezatnom redu riječi. Proučavajući udžbenike *Hrvatski jezik i književnost 2* i *Fon-Fon 2* uviđamo sadržaje predviđene za ponavljanje gramatičkog ustrojstva rečenice prije obrade rečenica po sastavu, potom sadržaje o nezavisnosloženim rečenicama te zavisnosloženim rečenicama uključujući i predikatnu rečenicu, a priložne rečenice obrađene u osmom razredu, proširuju se novim priložnim vrstama, posljedičnom i dopunskom rečenicom. Sadržaji reda riječi u rečenici, uz proširivanje sadržaja o stilski obilježenom i neobilježenom redu, uključuju i nove sadržaje o obvezatnom redu riječi i obavijesnom ustrojstvu rečenice odnosno temu (obavijesni subjekt) i remu (obavijesni predikat). Iako je usvajanje sadržaja o predikatu i općenito o sintaksi usmjereno na uporabnu funkciju jezika i razvoj komunikacijskih vještina, procese poučavanja i učenja nemoguće je ostvariti izvan sadržaja i bez određene koncepcije sadržaja ili objektivnih znanja. Kompetencija (pa i komunikacijska jezična kompetencija) jest zapravo konačan cilj koji se može definirati na različitim razinama - ne samo razinama znanja nego i razinama opsežnosti. Sadržaj je ključna sastavnica i potrebno ga je odabirati na temelju spoznaja matičnih znanosti metodike hrvatskoga jezika kako bi učenici dosegнули komunikacijsku jezičnu kompetenciju. Onaj koji nema znanja, artikulira svoje potrebe suženim jezičnim kodom (bez znanja). Misлити ozbiljno o jeziku i uzeti jezik ozbiljno znači svladati jezik u sintaktičkoj diferenciranosti i semantičkoj širini izraza (Kolar Billege, 2016 : 105). Proučavajući *Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2020./2021. Hrvatski jezik*, vidimo da je u drugome poglavlju (Obrazovni isho-

di) posebno navedeno koje sadržaje pristupnik mora znati i razumjeti u svakoj ispitnoj cjelini kako bi uspješno riješio ispit. Druga je ispitna cjelina ispita iz Hrvatskog jezika Književnost i jezik i čine je skupine zadataka zatvorenoga tipa, a navedeno je što se iz područja jezika ispituje. Ono što se od pristupnika se očekuje da može, a povezano je s temom sintakse, gramatičkoga ustrojstva i predikata, jest sljedeće: poznavati osnovne jezikoslovne pojmove iz područja sintakse, razumjeti gramatičke kategorije promjenjivih vrsta riječi, razumjeti tipove odnosa među sastavnicama sintagma, razumjeti gramatičko rečenično ustrojstvo te razumjeti vrste nezavisnosloženih i zavisnosloženih rečenica, što samo potvrđuje da su sadržaji gramatike ključni za polaganje ispita Hrvatskoga jezika i završavanje srednjoškolskog obrazovanja. Kada govorimo o samim počecima poučavanja gramatike, onda možemo zaključiti da se metodički pristup određivanju sadržaja jezika za Hrvatski jezik u primarnome obrazovanju temelji na uvažavanju načela sustavnosti i postupnosti koji zahtijevaju lingvistički sadržaji, odnosno na strukturi jezika kao sustava. Potrebno je poučavati o imenicama, glagolima, pridjevima i priložima jer su te vrste riječi nezaobilazne u strukturiranju rečenice kao gramatičke jedinice, tj. modela na temelju kojega će se poučavati o rečenici kao komunikativnome modelu – konkretnome ostvaraju (Kolar Billege, 2016: 109). Škiljan (1985) pojašnjava da koliko god se u teoriji dalo jasno izdvojiti područje sintakse u praksi uvijek ostaje isprepletano s ostalim lingvističkim disciplinama s kojima je usko povezana. Težak (1996) navodi da kad upozna većinu vrsta riječi, učenik će lako prihvatiti predikatni glagol kao temelj na koji se nadograđuju riječi u nominativu (subjekt ili imenski dio predikata), u genitivu (objekt ili jezgra priložne oznake), u dativu (neizravni objekt ili priložna oznaka), u akuzativu (izravni objekt ili jezgra priložne oznake) itd. Navedeno ukazuje da se gramatički sadržaji, koji prethode predikatu i potrebni su za usvajanje sadržaja o predikatu, obrađuju i usvajaju već u razrednoj nastavi. Za usvajanje sadržaja o predikatu, potrebno je poznavati sadržaje o glagolima, imenskim riječima te svemu onome što uključuju predikatne kategorije. U tablici su istaknuti ključni ishodi i sadržaji koji prethode uspješnom usvajanju predikata, a obrađuju se u 3. i 4. razredu osnovne škole. U 5. i 6. razredu osnovne škole proširuje se znanje o vrstama riječi te se uče sve morfološke kategorije što je također istaknuto u tablici.

TABLICA 2. Gramatički sadržaji u 3., 4., 5. i 6. razredu osnovne škole koji prethode obradi predikata prema Kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik

razred	odgojno- obrazovni ishod	razrada ishoda	sadržaj
3. razred OŠ	OŠ HJ A.3.5. Učenik oblikuje tekst služeći se imenicama, glagolima i pridjevima, uvažavajući gramatička i pravopisna pravila.	– uočava glagolsku radnju, stanje ili zbivanje na oglednim primjerima – prepoznaje glagole i pridjeve na oglednim primjerima	glagol, imenica, pridjev radnja, stanje, zbivanje
4. razred OŠ	OŠ HJ A.4.5. Učenik oblikuje tekst primjenjujući znanja o imenicama, glagolima i pridjevima uvažavajući gramatička i pravopisna pravila.	– razumije gramatičku kategoriju vrste riječi (imenice, glagoli, pridjevi) – pravilno upotrebljava broj i rod imenica i pridjeva koji se s njom slažu – točno oblikuje prošlo, sadašnje i buduće vrijeme – oblikuje rečenice u kojima se poštuju pravila sročnosti	vrste riječi: imenica, glagol, pridjev rod i broj imenica i pridjeva prošlo, sadašnje i buduće vrijeme
5. razred OŠ	OŠ HJ A.5.5. Učenik oblikuje tekst i primjenjuje znanja o promjenjivim i nepromjenjivim riječima na oglednim i čestim primjerima.	– razlikuje morfološke kategorije: rod, broj, padež, lice i vrijeme – prepoznaje infinitiv, glagolski pridjev radni, pomoćne glagole – izriče prezent, perfekt i futur I. – uočava padeže kao različite oblike iste riječi	morfološke kategorije: rod, broj, padež, lice i vrijeme promjenjive vrste riječi: glagoli, imenice, pridjevi.

razred	odgojno- obrazovni ishod	razrada ishoda	sadržaj
6. razred OŠ	OŠ HJ A.6.5. Učenik oblikuje tekst i primjenjuje jezična znanja o promjenjivim vrstama riječi na ogleđnim i čestim primjerima.	– prepoznaje zamjenice – točno upotrebljava u govoru i pismu glagolske imenice, glagolski pridjev trpni; glavne i redne brojeve – upotrebljava u govoru i pismu glagolske oblike za izricanje vremena i načina	morfološke kategorije: rod, broj, lice, glagolske kategorije: vrijeme, način, vid, prijelaznost: povratni glagol, glagolski oblici za izricanje vremena: aorist, imperfekt, pluskvamperfekt, futur II.; glagolski načini: imperativ, kondicional I., kondicional II. glagolska imenica; glagolski pridjev trpni zamjenice, brojevi

METODIČKI PRISTUP PREDIKATU

U *Kurikulumu* (2019) naglašava se da se učenje i poučavanje ostvaruje nizom aktivnosti i procesa kojima učenik aktivno stječe znanja i razvija vještine te primjenjuje prije stečena znanja. Učitelj i nastavnik, na temelju analize potreba učenika, planira i programira poučavanje strategija kojima njihovi učenici nisu ovladali, koje su složenije i potrebno je duže vrijeme ovladavanja, a važne su za stjecanje komunikacijske jezične kompetencije. Učitelj hrvatskoga jezika u prvom razredu gimnazije može steći uvid u znanje učenika o gramatičkom ustrojstvu i predikatu na prvim satima Hrvatskoga jezika kada ponavlja sadržaje jezika iz osnovne škole te inicijalnom provjerom. Predikat je nastavni sadržaj za koji se predviđa jedan sat, a prethodi mu uvodna obrada gramatičkoga ustrojstva rečenice i podjela na samostalne i nesamostalne članove te pripada predmetnom području hrvatski jezik i komunikacija. U prvom razredu gimnazije, za sat obrade predikata, ishodi sata na razini aktivnosti bili bi prepoznati predikat u rečenici i razlikovati vrste predikata. S obzirom na to da *Kurikulum* (2019) naglašava da bi bilo dobro tijekom jednoga nastavnoga sata poučavati i učiti sadržaje svih triju predmetnih područja te da ovladavanje prvim jezikom omogućuje bolje razumijevanje, učenje i primjenu postojećih znanja i vještina u stranim jezicima, suodnosne veze mogu se ostvariti s predmetnim područjem književnost i stvaralaštvo te sa stranim jezicima koje učenici uče u svojoj školi

čime se poštuje i načelo međuovisnosti nastavnih područja. Težak (1996) navodi da moraju postojati zasebni sati gramatike, književnosti, izražavanja itd., ali i oni u kojima se ta područja povezuju i isprepliću. Gramatičko se znanje može stjecati i utvrđivati na analizi književnih tekstova. Jezične činjenice valja spoznavati u njihovu obavijesnom i estetskom funkcioniranju, stoga ovo načelo obavezuje nastavnika da nastavu gramatike zasniva na cjelovitim tekstovima jer glas, oblik, riječ, sintagma i rečenica nisu isto što u danoj tekstovnoj situaciji i ako su istrgnuti iz konteksta. Zahtjev da se jezična činjenica zapaža u svom funkcioniranju može se ostvariti samo pomoću teksta. Na tekstu se jezične pojave zapažaju, promatraju, ispituju, potvrđuju, uvježbavaju i primjenjuju. Tekst je prema tome lingvističko-didaktička osnovica za razmišljanje o jeziku, za učavanje jezika, za stvaralačku primjenu jezičnoga znanja. (Težak, 1996: 100-101) Težak (1996) navodi da prema načelu teksta lingvometodički predložak treba biti cjelovit jer se funkcija riječi može potpuno shvatiti samo na cjelovitom tekstu, zasićen činjenicama koje se uče, kako bi učenici na nizu istovjetnih primjera mogli doći do pravila i definicije, prilagođeni učenicima, prirodni, tj. normalni, logični i gramatički ispravni te kratki, a navedena obilježja predložka ističu se i u *Kurikulumu* (2019). Za učenje gramatike učenika treba motivirati, a da bi se to postiglo, gramatičku nastavu valja učiniti zanimljivom. Zanimljivost gramatičke nastave može se postići izborom zanimljivog lingvometodičkog predložka (Težak, 1996: 109). Stoga, prijedlog lingvometodičkog predložka za obradu predikata može biti vic sa školskim temama koji učitelj može sam pripremiti po sjećanju ili pronaći na internetu i voditi računa o gramatičkoj i pravopisnoj ispravnosti teksta. Vic je književni prozni tekst, odnosno kratak pripovjedni oblik s duhovitim iznenađujućim obratom, šaljiva priča s poentom ili neočekivanim smiješnim raspletom (*Hrvatski jezični portal*). S obzirom da se temelji na događajima, vic je zasićen predikatima, a ujedno je zanimljiv, kratak i cjelovit tekst. Tablica prikazuje lingvometodičke predložke za obradu predikata s pripadajućim aktivnostima.

TABLICA 3. Tekst lingvometodičkih predložaka za obradu predikata i pripadajući zadatci

Redni broj lingvometodičkog predloška	Predviđeni zadatak za rad na tekstu	Tekst lingvometodičkog predloška
VIC 1.	Podcrtaj i izdvoji jednostavne i složene oblike predikata.	Sjedi Ivica na satu na kojem se uči gramatika. Pita učiteljica: „Može li mi netko reći primjer istog glagola u prezentu i futuru prvom?“ Javi se neka djevojčica i kaže: „Trčim i trčat ću.“ Učiteljica je pohvalila i pita za drugi primjer. Javi se dječak i kaže: „Spavam i spavat ću.“ Učiteljica pohvalila i pita ima li još tko neki primjer. Javi se Ivica i kaže: „Jedem juhu i pile ću.“
VIC 2.	Podcrtaj predikate i izdvoji glagolske predikate izrečene dvama glagolima.	Kaže Ivica tati: „Tata, tata, ali ja ne želim čitati lekturu! Dosadna je!“ „Smiri se, sine, ti moraš čitati lekturu bez obzira je li dosadna ili nije. Od čitanja nitko nije umro.“ Mali Ivica žalosno odgovori: „Tata, zar želiš da ja budem prva žrtva?“
VIC 3.	Podcrtaj predikate i izdvoji imenske predikate.	Učiteljica: „Kada kažem da sam bila lijepa, to je prošlo vrijeme, zar ne, Ivice?“ Ivica: „Da, učiteljice!“ Učiteljica: „Ali, ako kažem da sam lijepa, onda je to, Ivice, što ?!“ Ivica: „Onda je to šala, učiteljice!“

Metodički sustav koji se predlaže za obradu predikata jest analitičko-eksplikativni sustav. Analitičko-eksplikativni sustav učenika stavlja u povoljniji položaj jer ga potiče da proučavanjem analitički otkriva gramatičke pojave na razini književne norme. U ovome je sustavu uloga učitelja još uvijek važna, ali se od učenika

očekuje „samostalno izvođenje definicija, pravila i paradigama i tekstovna analiza.“ (Težak, 1996: 115). Bitna je sastavnica ovoga sustava heuristički razgovor, pomoću kojega učenici sudjeluju u izvođenju generalizacija. Dakle, umjesto da učitelj sam jednostavno izloži činjenice i na temelju toga objasni generalizacije, što je osobina metode usmenoga izlaganja, on primjenom heurističkih pitanja uključuje učenike u proces otkrivanja novih spoznaja. (Poljak, 1988: 103) Navedenim bi se ostvarili i određeni ishodi međupredmetnih tema, primjerice: *pod B. 5.2. Planira i upravlja aktivnostima i uku b.2.4.15. Učenik prati učinkovitost učenja i svoje napredovanje tijekom učenja. Za izvedbu sata potrebna su nastavna sredstva: slikokaz, bilježnica i nastavni listići (strip i književni tekstovi – vicevi, basna), nastavni izvori su živa riječ nastavnika i učenika te pisana riječ predstavljena slikokazom i tekstom na nastavnim listićima. Od nastavnih metoda koristit će se metoda izlaganja, metoda čitanja, metoda pisanja, metoda slušanja, metoda pokazivanja, metoda heurističkog razgovora. Također, tijekom sata primijenit će se svi oblici rada, frontalni, individualni rad, radu u paru i grupni rad. Predviđeno trajanje sata je 45 minuta, a struktura sata jest sljedeća: 1. motivacija, 2. najava naobrazbene zadaće i osvježivanje potrebnog predznanja, 3. zapažanje novih jezičnih činjenica, 4. čitanje polaznog teksta, 5. otkrivanje ostalih važnih obilježja, 6. uopćavanje – definiranje, 7. sinteza i 8. provjera stečenih spoznaja na novim primjerima. Tijek sata je sljedeći: učenici promatraju fotografiju na slikokazu i opisuju je jednom rečenicom nakon što su poslušali zadatak uz fotografiju: *Jednom rečenicom opiši radnju na fotografiji.**

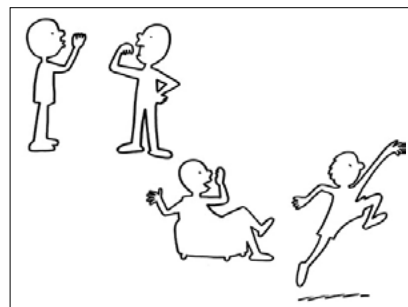

SLIKA 1. Fotografija za stvaranje rečenice u motivacijskom dijelu sata
Izvor: <https://www.broadsheet.com.au/sydney/food-and-drink/article/let-them-eat-cake>

Učenici će opisati fotografiju rečenicom *Djevojka jede tortu rukama*. Učitelj razgovara s učenicima o mogućem poretku riječi u ovoj rečenici, a učenici uočavaju da je u hrvatskom jeziku slobodniji poredak riječi i da, ako zamijenimo mjesta pojedinim rečeničnim dijelovima, obavijest je svejedno razumljiva. Učitelj pitanjima navodi učenike na razmišljanja o pravilnom poretku riječi u rečenici npr. *Zašto je riječ djevojka na prvom mjestu? Koju službu ima ta riječ u rečenici? Koju službu imaju ostale riječi?* Učitelj naglašava da pravilan poredak riječi u rečenici usvajamo pomoću gramatičkoga

ustrojstva rečenice koji je posebice važan za usvajanje stranih jezika te svaki jezik ima svoja pravila, ali se jezici služe sličnom terminologijom u gramatici. Učitelj prikazuje na slikokazu rečenicu *Marina jede tortu*. Poziva učenike da prevedu zadanu rečenicu na talijanski jezik (*Marina mangia una torta.*) i na engleski jezik (*Marina eats a cake.*) čime se postiže korelacija s nastavnim predmetima Talijanski jezik i Engleski jezik. Nakon toga ih upućuje da pokušaju navedeni redosljed riječi S + P + O promijeniti u rečenici i da objasne što uočavaju. Učenici uočavaju da obavijest nije u potpunosti razumljiva i da nije jasno tko vrši radnju u rečenici kada objekt dođe na mjesto subjekta. Učitelj ih pita da razmisle zašto je u hrvatskom jeziku moguće izmijeniti redosljed. Učenici uočavaju da riječ *tortu* koja je u akuzativu možemo prepoznati upravo po obliku odnosno padežu kao objekt odnosno predmet radnje. Učitelj naglašava da se unatoč tome u hrvatskom standardnom jeziku preporučuje poštivati redosljed riječi u rečenici koji se usvaja pomoću gramatičkoga ustrojstva. Učenicima najavljuje nastavnu jedinicu koja je i naziv cjeline koju se započinje obrađivati. Učenici samostalno nabrajaju članove gramatičkoga ustrojstva rečenice i navode kratice za označavanje članova u rečenici koje su usvojili u osnovnoj školi. Učitelj navodi učenike da objasne što bi značila članjivost rečenice. Učitelj poziva učenike da odrede članove u rečenici *Luka je čekao slušatelje u knjižnici*. Navodi učenike da pokušaju objasniti zašto su određeni članovi S + P + O + PO samostalni rečenični članovi. Potom učitelj proširuje rečenicu atributima i apozicijom *Poznati pripovjedač Luka čekao je male slušatelje u gradskoj knjižnici*. Učenici trebaju uočiti koje su riječi dodane u prethodno analiziranu rečenicu te koje su vrste riječi. Učitelj ih navodi da otkriju koja je služba dodanih riječi te da su imenične dopune, a uz to i nesamostalni članovi. Potom, na slikokazu prikazuje crteže određenih radnji i poziva učenike da opišu crteže rečenicama koje izriču radnju.

Opisujući crteže, učenici izriču predikat glagolom. Učitelj poziva učenike da definiraju što je predikat. Učenici uočavaju i definiraju da je predikat temeljni rečenični dio i izriče radnju u rečenici te da je nositelj predikata glagol. Učitelj im napominje da je potrebno razlikovati vrstu riječi od službe riječi i učenici pojašnjavaju razliku.

SLIKA 2. Fotografija za stvaranje rečenica odnosno izricanje različitih radnji
Izvor: <https://www.profil-klett.hr/repozitorij-materijali/dubovito-i-neocekivano-u-nastavi-hrvatskoga-jezika>

Učitelj odabire jednu od izrečenih rečenica i zapisuje je. Poziva učenike da odrede predikatne kategorije zapisanom predikatu, npr. moguće je zapisati rečenicu *Dječak je skočio*. Predikatne kategorije su: 3. osoba, broj je jednina, vid je svršeni, vrijeme je perfekt, a način indikativ. Učenici uočavaju da su predikatne kategorije gramatička svojstva predikata kojima predikat upravlja ostalim članovima rečenice. Potom učitelj najavljuje čitanje stripa o Ezopu koji prikazuje na slikokazu.

SLIKA 3. Lingvometodički predložak za prvi zadatak podcrtavanja predikata
 Izvor: <https://www.profil-klett.hr/repozitorij-materijali/duhovito-i-neočekivano-u-nastavi-hrvatskoga-jezika>

Učenici ponavljaju što je basna i obilježja basne te tko je Ezop, a na taj se način postiže korelacija s predmetnim područjem književnost i stvaralaštvo. Učenicima se interpretira strip o Ezopu koji je uz prikaz na slikokazu podijeljen i na nastavnim listićima. Učenici podcrtavaju predikate i izdvajaju ih čitanjem. Navedene predikate učitelj prikazuje i na slikokazu. Učitelj postavlja pitanja *Kojom je vrstom riječi izrečen predikat? Koji se predikat razlikuje od većine predikata?* Učenici uočavaju da je vrsta riječi glagol, a svi predikati su glagolski predikati osim primjera *bit će promatrač* koji je imenski predikat. Učitelj poziva učenike da sami definiraju glagolski predikat. Navodi iz teksta primjere predikata: *priča* i *pričat ću* te poziva učenike da objasne razliku u strukturi. Učenici uočavaju da je jedan predikat jednostavan oblik a drugi složeni oblik predikat. Učitelj potiče učenike da ispričaju neki školski vic potom ih pita kako se vic definira u književnosti. Zatim najavljuje da će ispričati školski vic o malom Ivici i dijeli učenicima nastavni listić s tekstom

vica (vidi Tablicu 3 – Vic 1). Učenicima se izvodi vic o malom Ivici. Učitelj treba naučiti vic napamet i, radi ostavljanja boljeg dojma, izvoditi ga, a ne čitati. Potiče učenike da zaključe prema definiciji vica i prema predlošku teksta zašto je vic dobar predložak za uvježbavanje predikata. Učenici podcrtavaju predikate u tekstu vica i razvrstavaju ih na jednostavne i složene glagolske oblike. Učitelj potiče učenike da pronađu primjer predikata u tekstu koji nije ni jednostavan ni složen i da pojasne zašto. Učenici uočavaju primjer predikata *može reći* i zaključuju da nije jednostavan jer se ne sastoji samo od jednog glagola, a nije ni složen jer uz glagol ne stoji pomoćni glagol, već je sastavljen od dvaju glagola. Učitelj potiče učenike da kažu kakav je glagolski oblik glagol *reći* i koja je njegova funkcija u ovom primjeru. Učenici zaključuju da je infinitiv i da služi kao nadopuna glagolu koji mu prethodi. Učenicima se izvodi drugi vic o malom Ivici. Dijeli se listić s tekstom vica (vidi Tablicu 3 – Vic 2) Učenici podcrtavaju predikate u tekstu i vica i izdvajaju glagolske predikate izrečene dvama glagolima. Nakon provjere, učitelj prikazuje izdvojene primjere na slikokazu. Na istom predlošku izdvajaju se i primjeri imenskoga predikata. Učitelj ih prikazuje na slikokazu i poziva učenike da pomoću navedenih primjera objasne strukturu imenskoga predikata. Učenici uočavaju da je sastavljen od pomoćnoga glagola biti i imenske riječi. Učitelj pojašnjava da se glagol biti može pojaviti u bilo kojem obliku i vremenu i da se zove spona ili kopula, a imenska riječ naziva se predikatno ime. Potiče učenike da nabroje imenske riječi. Učitelj izvodi treći vic o malom Ivici. Dijeli se listić s tekstom vica (vidi Tablicu 3 – Vic 3). Učenici u tekstu podcrtavaju predikate te pronalaze imenske predikate. Učitelj nakon provjere prikazuje rješenja na slikokazu. Učitelj na slikokazu prikazuje rečenice *Vatra! Upomoć!* Učitelj pita učenike imaju li rečenice predikat. Učenici zaključuju da nemaju. Učitelj potiče učenike da parafraziraju rečenice tako da napišu predikat. Učenici pišu rečenice *Gori vatra! Trebam pomoć!* Uočavaju da je obavijest ista u navedenim rečenicama, kao i u rečenicama bez predikata. Učitelj definira da je riječ o bespredikatnoj rečenici odnosno neoglagoljenoj i iako je predikat neizrečen, sadržaj predikata vidljiv je iz smisla rečenice. Za sintezu učitelj može provjeriti teorijsko znanje obrađeno na satu usmeno ili pripremiti kviz u *Kahootu*. Učenicima se postavljaju pitanja o novostečenim jezičnim činjenicama: *Nabrojite rečenične članove. Što je predikat? Koje su dvije vrste predikata? Čime možemo izreći glagolski predikat? Od čega se sastoji imenski predikat? Što je neoglagoljena rečenica.* Učenici odgovaraju na pitanja. Kako bi se provjerile stečene spoznaje na novim primjerima učenike se dijeli u grupe i učenici rješavaju rečenice određujući glagolske i imenske predikate na no-

vim primjerima. Potiče se učenike da jedni drugima pojašnjavaju pravila u slučaju da neki učenik ne zna riješiti određeni primjer predikata. Primjer lingvometodičkoga predloška za grupni rad može biti tekst basne *Gavran i lisica*: *Gavran ukrade komad sira i sjedne na drvo da ga pojede. Tek što je to lisica opazila, odmah je poželjela taj lijepi zalogaj, i počela misliti kako bi do njega došla. Sasvim krotko i ponizno dođe drvetu i reče gavranu: „Oj, lijepa ptico, ljubimče bogova i ljudi! Kako je divno tvoje perje, kako su sjajne tvoje oči, i kako sjajan kljun! Ako je još i tvoj glas takav, ti si onda kralj sviju ptica!“ Gavranu je ta hvala veoma godila, pa odluči zapjevati da lisica čuje njegov glas. Otvori kljun, te razviče svoj ponositi: „Kvar, kvar!“ Međutim je sir pao na zemlju, a lija ga dobro dočeka, pohlepno pograbi i pojede, a zatim se stane rugati gavranu govoreći: „Meni se htjelo sira, a znajući kako si tašt, hvalila sam te i uznosila!“ Postiden, gavran odleti dalje.*

Nakon što su učenici gotovi, čitaju tekst i izdvajaju predikate. Učitelj ih prati u rješavanju. Učitelj procjenjuje je li potrebno dodatno uvježbavanje za domaći rad prema sigurnosti učenika u izdvajanju predikata i razlikovanju njegovih vrsta.

ZAKLJUČAK

Predikatom, temeljnim rečeničnim dijelom, započinje obrada rečenice koja je sintaktička jedinica. S obzirom na to da je rečenici središte predikat, a svaki od članova rečeničnog ustrojstva ostvaruje izravan ili neizravan odnos prema glavnomu dijelu rečeničnoga ustrojstva, učenike se poučava o rečenici kao modelu (u okviru jezika kao sustava), a onda i ostvaraju toga modela jer nema poznavanja jezika bez poznavanja rečenice, a sintaksa je važna za razvoj mišljenja i jezičnu naobrazbu. Kurikulumom se potiče usvajanje znanja o jeziku kao sustavu, a potom razvijanje jezičnih djelatnosti. Predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija temelji se na učenju i poučavanju jezičnim znanjima te na ovladavanju jezikom kao sustavom s uporabnoga stajališta. Sadržaji predikata dio su predmetnoga područja hrvatski jezik i komunikacija i zastupljeni su u sedmom i osmom razredu osnovne škole i prvom i drugom razredu gimnazije. Za usvajanje sadržaja o predikatu, potrebno je poznavati sadržaje o glagolima, imenskim riječima te svemu onome što uključuju predikatne kategorije što učenici usvajaju od trećeg do šestog razreda osnovne škole. U sedmom razredu osnovne škole usvaja se pojam rečenice, razlika vrste riječi od službe riječi, članovi gramatičkog ustrojstva, obilježja glagola u službi predikata, uloga predikata u rečenici, neoglagoljene re-

čenicice, imenski i glagolski predikat te stilski obilježen i neobilježen red riječi. U osmom razredu usvajaju se rečenice prema sastavu, razlika jednostavne i složene rečenice prema broju predikata te vrste rečenica među kojima i predikatna. U prvom razredu gimnazije ponavlja se sadržaj usvojen u sedmom razredu osnovne škole i proširuje se sadržajima o samostalnim i nesamostalnim članovima te se očekuje da učenik može opisati sintaktičku službu i značenja promjenjivih i nepromjenjivih riječi u rečenici te objasniti subjektno-predikatnu sročnost. U drugom razredu gimnazije ponavljaju se sve rečenice po sastavu, a priložne rečenice obrađene u osmom razredu, proširuju se novim priložnim vrstama, posljedičnom i dopunskom rečenicom. Proširuju se sadržaji o stilski obilježenom i neobilježenom redu, uključuju i novi sadržaji o obvezatnom redu riječi i obavijesnom ustrojstvu rečenice. Iz navedenoga, evidentna je gramatička odnosno sintaktička uloga predikata, no i koliko se nastavnih sadržaja predmeta Hrvatski jezik vezuje uz predikat ili temelji na samom predikatu. Navedene gramatičke sadržaje učenicima treba predstaviti na zanimljiv način, npr. prijedlog lingvometodičkog predloška za obradu predikata može biti vic sa školskim temama. Vic je zasićen predikatima, a ujedno je zanimljiv, kratak i cjelovit tekst. Metodički sustav koji se predlaže za obradu predikata jest analitičko-eksplikativni sustav jer potiče učenika da samostalno izvodi definicije i pravila, a učitelj primjenom heurističkih pitanja uključuje učenike u proces otkrivanja novih spoznaja.

LITERATURA

- BABIĆ, S., i TEŽAK, S. (2009). *Gramatika hrvatskoga jezika, priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- BARIĆ, E., LONČARIĆ, M., MALIĆ, D., PAVEŠIĆ, S., PETI, M., ZEČEVIĆ, V. i ZNIKA M. (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BIČANIĆ A., FRANČIĆ A., HUDEČEK L. i MIHALJEVIĆ M. (2013). *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*. Zagreb: Croatica.
- HUDEČEK, L. i MIHALJEVIĆ, M. (2017). *Hrvatska školska gramatika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- KOLAR BILLEGE, M. (2016) Poučavanje hrvatskoga jezika. *Napredak*, 157 (1–2), 105–124.
- PETI M. (2004). Glagolski predikat u imenskom predikatu. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 30, 163–171.
- PRANJKOVIĆ, J. i SILIĆ, J. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- SILIĆ, J. (1999). Gramatički i komunikacijski red riječi u suodnosu. *Kolo*, 3, 449–455.
- ŠKILJAN D. (1985). *Pogled u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga.
- TEŽAK, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga.
- TEŽAK, S. (1998). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*. Zagreb: Školska knjiga.

IZVORI

- ČUBRIĆ, M., GLIGORIĆ, I. M., MEDIĆ, I. i SERDAREVIĆ, K. (2019). *Hrvatski jezik i književnost 1, integrirani udžbenik hrvatskoga jezika za prvi razred gimnazije*. Zagreb: Školska knjiga.
- ČUBRIĆ, M., GLIGORIĆ, I. M., MEDIĆ, I. i SERDAREVIĆ, K. (2020). *Hrvatski jezik i književnost 2, integrirani udžbenik hrvatskoga jezika za drugi razred gimnazije*. Zagreb: Školska knjiga.
- DRUŽIJANIĆ-HAJDAREVIĆ, E., GREBLIČKI-MICULINIĆ, D., JURIC STANKOVIĆ N. i

- ROMIĆ, Z. (2020). *Hrvatski za 7, udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole*. Zagreb: PROFIL Klett.
- DRUŽIJANIĆ-HAJDAREVIĆ, E., GREBLIČKI-MICULINIĆ, D., JURIC STANKOVIĆ, N. i ROMIĆ, Z. (2021). *Hrvatski za 8, udžbenik iz hrvatskoga jezika za osmi razred osnovne škole*. Zagreb: PROFIL Klett.
- DUJMOVIĆ MARKUSI, D. (2019). *Fon-Fon 1, udžbenik za prvi razred gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola (140 sati godišnje)*. Zagreb: PROFIL Klett.
- DUJMOVIĆ MARKUSI, D. (2020). *Fon-Fon 2, udžbenik za prvi razred gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola (140 sati godišnje)*. Zagreb: PROFIL Klett.
- ĐORĐEVIĆ, I. R., MILOŽA, S. i PETROVIĆ, B. (2020). *Hrvatske jezične niti 7, udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole*. Zagreb: Alfa .
- BOSAK, S., ĐORĐEVIĆ, I. R., MILOŽA, S., PETROVIĆ, B. i ŠIMUNOVIĆ NAKIĆ, L. (2021) *Hrvatske jezične niti 8, udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole*. Zagreb: Alfa
- MAJČIĆ, Ž., RIHTARIĆ A., SAMARDŽIĆ, V. (2020). *Volim hrvatski 7, udžbenik hrvatskoga jezika u sedmome razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
- LATIN, S., RIHTARIĆ A. i SAMARDŽIĆ, V. (2021). *Volim hrvatski 8, udžbenik hrvatskoga jezika u sedmome razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* (29. siječnja 2019.). Narodne novine (pristupljeno 21. lipnja 2021.)
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html
- Kurikulum međupredmetne teme Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole* (29. siječnja 2021.) Narodne novine (pristupljeno 27. lipnja 2021.)
- Kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo za osnovne i srednje škole* (29. siječnja 2021.) Narodne novine (pristupljeno 27. lipnja 2021.)
- Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2020./2021. Hrvatski jezik*. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (pristupljeno 25. lipnja 2021.)
<https://mk0ncvvot6usx5xu4d.kinstacdn.com/wp-content/uploads/2020/09/HRVATSKI-2021a.pdf>
- Hrvatski jezični portal* (pristupljeno 27. lipnja 2021.)
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19uXBJ0

METHODIC APPROACH TO THE PREDICATE IN THE ELEMENTARY SCHOOL AND HIGH SCHOOL

SUMMARY

This paper deals with the methodic approach to the predicate. The introductory part of the paper gives a brief overview of the syntax and grammatical structure of the sentence, but the emphasis is on the basic grammatical features of the predicate as the main part of the sentence. Predicate categories are given in this part of paper, as well as definitions of verb and noun predicate and the predicate sentences. The central part of the paper deals with the representation of the content of the predicate in the *Curriculum for the subject Croatian language for primary and secondary school* and in primary and secondary school textbooks. The contents of the *Curriculum* and textbooks for the 7th and 8th grade of primary school and the 1st and 2nd grade of gymnasium high school are compared in this part. Also, there is a brief overview of the contents processed from the 3rd grade of primary school to the 6th grade of primary school that are crucial for the adoption of predicate features since they relate to the verb that is the main part of the predicate, morphological categories and noun words which are key to understanding the structure of a noun predicate. The final part of the paper gives a proposal for methodic processing of predicate in the 1st grade of high school. The predicate and types of predicates need to be practiced on an interesting text that is saturated with action, so the joke is suggested as the text of *linguo-methodic* template, and since students have processed most of the content in primary school, the teacher uses an analytical-explicative system, therefore, through heuristic conversation, he directs the student to discover grammatical phenomena analytically and independently derive definitions and rules. The importance of adopting the content of the predicate for understanding the grammatical structure of the sentence is emphasized because grammatical knowledge of the sentence is the basis for the development of communication skills in general, but also the content needed to take the state exam in Croatian that marks the completion of high school education.

KEYWORDS:

syntax, grammatical structure of a sentence, predicate, types of predicates, methodic approach to the predicate

TISAK
Print
Stega tisak d.o.o.

NAKLADA
Copies
200 primjeraka